

Osmanlı Devleti'nin 18. ve 19. yy'lar Arası Ekonomik Girişimlerinde Yabancı Sermayenin Etkisi

İçeriği Yazan: [İhsan SEFER](#) [1] Zaman: Çar, 15/12/2010 - 00:39

Osmanlı Devleti, batılı devletlerin gerçekleştirdiği reformları gerçekleştirememesi, batının pazarı olması, üretimde ilkel yöntemlerin kullanılması ve kapitülasyonlar sebebiyle batının hegemonyası altına girmişti. Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin katıldığı savaşlar zaten çökmüş

bir ekonomiyi iyice yerin dibine sokmuştu. 1915 yılında İstanbul ve Anadolu'da büyük işletme sayılan 585 işyerinde, 30.000 sanayi işçisi çalışmaktaydı. Bu dönemde Osmanlı İmparatorluğu ekonomik anlamda kendi kendine yetebilmekten uzak kalmıştır. Çünkü sanayi kuruluşlarının kapasitesi küçük, işçi sayısı az ve üretilen ürünlerin kalitesi de düşüktür.

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde ülkeye gelen yabancı sermaye genelde bankacılık, sigortacılık gibi hizmetler sektörü başta olmak üzere ulaştırma, elektrik gibi alt yapı yatırımlarını gerçekleştirmeye yöneliktir. O dönemde yatırımların bir kısmını finanse edebilmek için "Devlet garantili tahvil"ler çıkarılmış, Avrupa sermaye piyasalarında satışa sunulmuş ve elde edilen bu borçlar ancak devletin cari harcamalarını karşılayabilmiştir.

Osmanlı'da Gelir Dağılımı

Osmanlı Devleti için yapılacak sayısal veriler sonradan yapılan

değerlendirmelere dayanıyor. Bu yüzden bu değerlendirmeye güvenilir

diyemeyiz, fakat zihnimizde somutlaştırmak için bu değerleri kullanabiliriz.

17. yüzyılın başlarına kadar Osmanlı Devlet'i tarım ürünleri bakımından

kendine yeten bir ülkeydi. Ancak, zaman zaman karşılaşılan kuraklık, sel,

isyanlar, göçler ve üstüne tımar sisteminin bozulması üretim kayıplarına

neden olmuştur. Sonucunda Osmanlı Devleti'nde ekonomik faaliyetlerin

tarıma dayalı olduğu gözlemlenmiştir.1914 yılı Osmanlı Ulusal Gelirini

İncelediğimizde GSMH içindeki payı %54,2 olduğunu görürüz. Bunu takip

eden diğer sektör ise %35,2 ile hizmetler sektörü gelmektedir. Madencilik

%0,5 ve sanayi %10,1 dir.

20.yüzyıl başında batı Avrupa'da kişi başına gelir 177\$ iken Osmanlı'da bu

44\$ idi.

Osmanlı Devleti'nde Tarım ve Hayvancılık

Osmanlı'da üretim tarıma dayalıdır ve toprak devlet için çok önemlidir.

Osmanlı Devleti'nin üretim yapısında devletin belirleyici rolü vardır. Osmanlı

Devleti'nin tarım politikasını belirleyen en önemli uygulaması tımar sistemidir.

Bu sistemin özelliği; toprağın mülkiyetinin devlete, işleme hakkının köylüye,

vergisinin sipahiye ait olmasıydı. Ancak 16. yüzyılın sonlarından itibaren tımar

sisteminin bozulması tarımı olumsuz etkilemiştir. İç isyanlar, kıtlık, tımarın

hak edenlere verilmeyişi bunun nedenidir.

Osmanlı Devleti Avrupa'da 18. ve 19. yüzyıllarda gerçekleşen sanayi

devriminin dışında kalmıştır. Avrupa'da sanayinin önem kazanmasıyla,

tarımsal üretimden elde edilen kâr oranı düşmeye başlamıştır. Bu durum,

Avrupa'da tarım ürünlerine ve ham maddeye olan ihtiyacı artırmıştır. Osmanlı

Devleti, 20. yüzyıla, tarım sektörünü geliştirmek amacıyla bir reform programı

uygulayarak girmiş, örnek çiftlikler kurmuş, tarım okulları açmış ve sulu tarım

teknikleri uygulamaya koymuştur.

Belli bir döneme kadar Osmanlı'da feodalite yoktur. Çünkü Osmanlı'da özel

mülkiyet seyrek görülür. Osmanlı'da bu düzenin giderek zayıflamasıyla

tarımsal mülkiyet yapısında da değişikliğe yol açmıştır. Merkez, gelirleri

artırmak için miri toprakları ya satmış ya da vergi toplama işini mültezimlere

bırakmıştır. Bu da toprak mülkiyetinde özelleşmeye yol açmıştır. Özelleşmeyi

hızlandıran bir diğer etken ise devletin yabancı sermayeye açılması ve bunun

sonucunda Batı Anadolu'da pazar için üretimin yaygınlaşmasıdır. Tütün,

pamuk gibi sınaî bitkilerin üretiminin yaygınlaşması toprağın özel mülkiyete

geçmesini hızlandırmıştır.1878 yılında İzmir bölgesinde tarıma elverişli

toprakların tamamı İngilizlerin eline geçmiştir. 1880 yılında Aydın ve

yöresinde toplam 2,2 milyon dönüm toprak sulamaya açılmış, 1883de bu alan

4,1 milyon dönüme çıkmıştır. Yabancı çiftçiliklerde özel sulama yöntemlerine

başvurulmuş, Aydın-İzmir demiryolu, yörede üretilen ürünlerin taşınmasına

katkıda bulunmuştur. Tarımda ilk makineleşme hareketi de bu yörelerde

başlamıştır. (1838 ve izleyen serbest ticaret antlaşmalarına ve Tanzimat dönemi

düzenlemelerine dayanan bir süreç sonunda tarımda piyasa için üretim yaygınlaştı. Bu süreç

sırasında 1850'lerden itibaren Osmanlı tarım sektöründe makineler ve modern teknikler kullanımı

gündeme geldi.)

Genel olarak özel teşebbüsün ve mülkiyetin belli bir döneme kadar sınırlı

olduğu bu sistemde devletin otoritesi sağlam olmuştur.

Osmanlı'da ihracat için üretilen ürünlerde ileri teknoloji kullanılırken, temel

ihtiyaç için kullanılacak ürünlerde ve iç pazarda dolaşacak ürünlerde ilkel

yöntemler kullanılmıştır.

Hayvancılık, daha çok Doğu Anadolu, Orta ve Batı Anadolu'da göçebeler

tarafından yapılmaktaydı. Hayvancılığın başını koyun, keçi, sığır, manda, at,

katır ve eşek çekiyordu. Hayvancılığın yapıldığı bir diğer yer Balkanlardı.

Ankara'da tiftik, Bursa'da ipek, Selanik'te çuha, Bulgaristan'da aba üretimi

sanayiye katkıda bulunan önemli ham maddelerdi.

Osmanlı'da hayvancılığın gelişmiş olmasında, göçebe yaşam tarzı ve

ülkenin dağlık oluşunun etkisi vardı.

18. ve 19. yüzyıllarda devlet, asayiş bozdukları gerekçesiyle, bazı

göçebeleri yerleşik yaşama geçirmeye mecbur kıldı. Göçebeliğin azalması

sonucunda ülkenin geçim kaynağı olan hayvancılıkta bozulmaya başladı. 19.

yüzyılda Avrupa'nın hayvan ürünlerine olan gereksinimi, Balkanlar'da özellikle

büyükbaş hayvancılığın gelişmesini sağladı.

Osmanlı Devleti'nde Sanayi

Osmanlı devleti'nde her türlü sanayi üretimi el tezgâhlarında

yapılıyordu.19. yy başlarında, II. Mahmut döneminde yeni kurulan ordunun

elbiselik kumaş ve ayakkabı gereksiniminin karşılanması için bazı fabrikalar

kuruldu. Bunların başlıcaları; Eyüp iplik, İslimye ve İzmit çuha, Beykoz deri

fabrikalarıydı. Ancak bu girişimlerden olumlu sonuç alınamadı çünkü

Avrupa'da ortaya çıkan Sanayi Devrimi ile Avrupalılar, her türlü ürünü çok

miktarda üretilip ucuza mal ettiler ve kendilerine bunları satacak yeni pazarlar

aradılar. Osmanlı toprakları hem coğrafi olarak uygundu hem de geri kalmış

olması nedeniyle Avrupalılar için önemli bir pazar olmuştur. Osmanlıda

Devleti'nde tarım ön plana çıktığı için sanayi kuruluşları ön plana çıkmamış,

bunun yanı sıra sanayileşme adına yapılan çalışmalar da içinde bulunulan

şartlar nedeniyle başarıya ulaşmamıştır. Batı'da sanayileşme devrimi

olmadan evvel, Osmanlı Devleti'ne, dünyaya bakarak gelişmiş ülke diyebiliriz.

Lonca örgütlenmesi denen esnaf ve zanaatkârların kurduğu teşkilat ile

dokumacılık, çinicilik, deri imalatı ve daha birçok alanda ileri durumdaydı.

Osmanlı Devleti'nde sınaî işletmeler küçük ölçekli birimlerden oluşmakta, iç

pazar, yakın pazar için üretimde bulunmaktaydı. Bu üretim nerdeyse tüketim

mallarından oluşmaktaydı. Kırsal kesimde tarımsal üretim için çeşitli

malzemeler üretilirdi. Kentsel yerleşim içinde daha çok dokumacılık, giyim,

madeni, ev esyası, gıda ve yapı gereçleri alanlarında yoğunlaşmıştır. Endüstriyel faaliyetlerin gelişmiş olduğu başta İstanbul olmak üzere İzmir, Manisa, Bursa, İzmit, Karamürsel, Bandırma ve Uşak şehirlerini kapsayan sayım sonuçları ise 1917 yılında yayınlanmıştır.

Buna göre 20. Yüzyıl'ın ilk çeyreğinde Batı Anadolu'da endüstriyel faaliyetler az da olsa bulunmaktadır. 1915 yılında yapılan sayımlara göre Batı Anadolu'da 8 şehirde yalnız 282 işyeri ve bunların da % 50'den fazlası İstanbul'da bulunmaktadır.

Az öncede bahsettiğim gibi lonca teşkilatı, küçük işletmelerin sınaî üretim

ile ticari faaliyeti birleştirme özelliği yansıtır. Daha çok yakın pazar, yerel

gereksinimler için üretim yapan sınaî yapı, Osmanlı pazarının kapitülasyonlar

ve liberal dış ticaret antlaşmaları ile batıya açılması sonucu, gelişen büyük

miktarda üretimde bulunan sanayi ile rekabet edemeyerek çökmüştür.

Çöküşü hızlandıran en önemli etmenden biri 16 Ağustos 1838'de imzalanan

Türk – İngiliz Ticaret Antlaşması'dır ya da nam-ı diğer Balta Limanı

Antlaşması. Kapitülasyonların çekirdeği bu antlaşmadır.

Balta Limanı Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu ve İngiltere arasında

uluslararası iktisadi ilişkilerin yoğunlaştığı bir dönemde 16 Ağustos 1838

yılında imzalanmıştır. Bu antlaşma sonucu Osmanlı İmparatorluğu Avrupa

kapitalizmine siyasi ve iktisadi mantığı çerçevesinde kurumsallaşma yolunda

dâhil edilmiştir. Osmanlı Devleti 1826'dan beri yerli ham maddelerin yurt

dışına çıkarılmasını önleyen yed-i vahid (tekel) sistemini uygulamaya

koymuştu. Bu sistem İngiltere'nin çıkarlarına uygun düşmüyordu ve İngilizler

kendilerine Osmanlı topraklarında kendilerine ayrıcalıklar verilmesi için

Osmanlılara baskı yapıyorlardı. Balta Limanı Antlaşması'yla İngiltere kendi

sanayisine hammadde ihtiyacını ucuza kapatma yolunu bulmuştu. Osmanlı'ya

İngiltere'den gelecek mallar için %5 oranında gümrük vergisi uygulanması

sınırı getiriliyordu. Bu antlaşmanın imzalanmasından sonra diğer Avrupa

devletleri de Balta Limanı Yalısı'nda siyasi müzakereler yaparak çeşitli ticaret

antlaşmaları imzalamışlardır. Oysa aynı yıllarda Osmanlı Devleti'nde, ülke

içinde bir ilden bir diğerine sınaî ürün satışı halinde % 8 oranında iç gümrük

vergisi uygulanmaktaydı.

İngiltere ile ticaret anlaşmasını imzalayan idarecilerin asıl kaygısı İmparatorluğun toprak bütünlüğü konusunda İngiltere'nin siyasal ve askeri desteğini sağlamak olmuştur. İdarecilerin serbest ticaretin uzun dönemli iktisadi sonuçları üzerinde yeterince düşünmedikleri görülmüştür. Bu dönem süresince ekonomiye ilişkin geleneksel yaklaşım sürdürülmüş ve iktisat politikalarına yön veren temel düşünce, merkezi devletin ihtiyaçları ve

mali öncelikleri olmuştur.

Sanayi Devrimi'nin Osmanlı ekonomisi üzerindeki etkisini şu örneklerle

açıklayabiliriz: Daha önceleri Bursa'dan ipekli, Ankara'dan sof kumaşlar satın

alan Avrupalı tüccarlar, 18. yüzyıldan itibaren önce iplik, daha sonra da ham

ipek ve yapağı satın almaya başladılar. Görüldüğü gibi, ihracatta üretim

maddelerinin yerini, ham maddeler almış bulunuyordu.

—Sanayiye Geliştirme ve Koruma Çabaları

Sanayi ham maddelerine yüksek fiyat verilmesi nedeniyle, bunların

Avrupa'ya ihracı ve sonra işlenmiş olarak geri dönmesi, lonca teşkilatına

darbe indirmişti. Devlet buna karşı önlem olarak ilk önce gelişmiş teknolojiyle

alışan ve fabrika diye adlandırılan bazı büyük imalathaneler açtı.1827'de

İstanbul'da bir iplikhane açıldı.1835'te ordunun fes ihtiyacını karşılamak için

Feshane adıyla bir imalathane kuruldu. İstanbul'da uha(yn) ve İzmit'te

dokuma fabrikaları açıldı. Abdülmecit döneminde Zeytinburnu'nda silah

fabrikası kuruldu. Sanayiye geliştirmek amacıyla 1860 yılında Islah-ı Sanayi

Komisyonu kuruldu. Bu komisyon, esnafın şirketler kurmasını destekledi. Bu

sayede sanayi şirketleri kuruldu. Komisyon, çalışmalarını 1873 yılına kadar

sürdürdü.

Osmanlı Devleti'nde XIX. Yüzyılın ikinci yarısında devletin sanayiye

düzenlemeye, geliştirmeye ve korumaya giriştiği görülmektedir. İthal eşyadan

alınan gümrük vergisi artırılırken, ihracattan alınan vergi azaltılır. Meşrutiyetin

ilanı ile birlikte iç gümrükler kalkmıştır.
Yerli sanayiye kurtarmak için birçok girişimde bulunulmuştur. Alınan

önlemler sonucu, özellikle 1901-1915 döneminde özel sanayi girişimciliğinde

bir hareketlenme oldu. Fakat bu hareketlenme yeterli olmamıştır.

Sanayiye geliştirme konusundaki girişimler her zaman Avrupalıların

girişimleri sonucu engellenmişti. Halk bundan epey zarar gördü. Bin

bir güçlkle kurulan fabrikalar ve atölyeler kapanmaya başladı.

—Yatırımlarda Yabancılar

Osmanlı'da ilk yabancı sermaye, 1851 Kırım savaşıdan sonra sağlanan borçları izleyerek gelmiştir. 1854 yılında Kırım savaşının gerektirdiği yeni harcamaları karşılamak amacıyla Dent Palmer And Co. İsimli bir aracı firmanın yardımıyla batıdan 3 milyon İngiliz sterlini borçlanmaya gidilmiştir. Bu borcu Fransa' dan alınan borçlar izlemiştir. 1850'lerden sonra Osmanlı Devleti'nin aldığı dış borçları ödeyemeyecek hale gelmesi, 20 Aralık 1881 yılında çıkarılan Muharrem Kararnamesi ile Düyun- u Umumiye idaresinin kurulmasına neden olmuş, böylece ödenmeyen borçlara karşılık ülkenin doğal kaynaklarının gelirlerine el uzatılmış ve kaynakları işletecek bir çıkar şirketi yaratılmıştır. Muharrem Nizamnamesi(Kararnamesi) ile borçların ödenmesi için devletin iktisadi faaliyetlerinin yönetimi yabancıların kontrolüne verilmiştir. Bu durum Osmanlı'yı ekonomik açıdan zayıflatmış ve siyasi

çöküşü hızlandırmıştır.

Osmanlı sanayisinin bir diğer özelliği ise sınaî işletmelerin mülkiyetinin

büyük bir kısmının yabancılara ve azınlıklara ait olmasıdır. Kapitülasyonların

ve ticari anlaşmaların getirdiği hükümlerden yararlanan Avrupalılar, Osmanlı

Devleti'nin bazı bölgelerinde çeşitli alanlarda yatırımlar yapmıştı. Yabancı

yatırımlar daha çok ulaşım, ham maddesi tarıma dayalı sanayi, madencilik ve

bankacılık alanlarında yoğunlaşmıştı.

Yabancı yatırımların çoğu İngiliz, Fransız ve İsviçreli iş adamları

tarafından gerçekleştirildi. Başlıca yatırımlar şunlardı: Bursa'da ipek

ipliği fabrikası, İstanbul'da konserve, kâğıt ve cam fabrikası; Adana

ve Tarsus'ta çırçır fabrikaları; Batı Anadolu'da demir yolları. Bu hat

99km olarak Haydarpaşa'dan başlayacak; İzmit, Eskişehir, Ankara,

Kayseri, Sivas, Diyarbakır, Mardin üzerinden geçecek ve Bağdat'ta

son bulacak hattın bir bölümünü oluşturuyordu.

1861'de çıkarılan Maden Kanunu'nda 1869'da yapılan değişiklikle devlet

tekeline son verildi. Bu yüzden yabancılar, madenlerin işletilmesine de el

attılar. **Çıkarılan madenlerin çoğu Avrupa sanayilerinde kullanılmak**

üzere yurt dışına çıkarıldı.

Yabancıların, azınlıkların sanayi sermayesini ellerinde tutmaları, sermaye

birikimini engelleyen bir etki yapmıştır. Azınlıkların siyasal karar

mekanizmasının dışında olmaları, yabancı sermayenin de kâr transferi, sanayi

sektöründe sermaye birikimi üzerinde olumsuz etki yapmıştır. Sanayi

sektöründe sermaye birikimini sınırlayan bir diğer faktör ise sınaî üretim dışı

olan bankacılık, ticaret, ulaşım gibi faaliyetlerin daha kârlı olması, sermayenin

bu alana yönelmesidir.

Anlattıklarım dışında Osmanlı Devleti'nde sanayileşmenin yetersiz

oluşunun başka bir toplumsal sonucu olarak, ülkede burjuva sınıfının

oluşmamasıdır. Anadolu halkı burjuvalaşma sürecinin dışında

kalmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Madencilik

Osmanlı döneminde madencilik, azınlık ve yabancı sermaye yatırımları

sonucu göreceli olarak hızlı gelişme gösterdi. Taşkömürü saymazsak, maden

üretimi daha çok dış satım için yapılmaktaydı.

Üretimin sermaye mülkiyetine göre dağılım incelendiğinde, maden

üretiminin çoğunlukla yabancı ve azınlık sermayesi elinde olduğu

görölmektedir.

Osmanlı Maden Üretiminin Sermaye Mülkiyetine Göre Dağılım

Sahip/Yıllar	(%)				
	1902	1905	1907	1909	1911
Türk	43	33	38	23	10
Azınlık	7	2	2	5	1
Yabancı	50	65	60	72	89
TOPLAM	100	100	100	100	100

Yabancı sermayenin madencilik alanına akımı nedeniyle, üretimi ve devlet

gelirlerini artırmak amacıyla bir dizi madencilik yasası çıkartılmıştır. 1861

tarihli Maadin Nizamnamesiyle en çok 10 yıla kadar maden işletme ruhsatı

veriliyor ve toplam satış hâsılatının dörtte birinin devlete ödenmesi

öngörülüyordu.1869 yılında Fransız maden yasası örnek alınarak yeni bir

düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, devlet gerekli gördüğü zaman

maden işletme iznini kaldırabilirdi. Yabancı sermaye buna tepki

göstermiştir.1886 yılında yapılan düzenlemede yabancıları memnun

etmemiştir. Yabancı sermayenin isteklerine uygun yasal düzenleme 1906

yılında yapılmıştır. Bu düzenleme ile maden işletme süresi en çok 99 yıla

uzatılırken, hükümet, maden türüne göre değişen tutarda toprak kirası

alacaktı.

Kurtuluş Savaşı başlarken yabancıların işletmesinde bulunan maden imtiyazlarının dağılımına bakıldığında; Doğu Anadolu Bölgesi'ne (Van, Diyarbakır) sadece 3 imtiyaz verilmişken, tüm Anadolu'ya 272'ye yakın imtiyaz verilmiştir. Maden dışındaki elektrik, tramvay, su, banka, sigorta sahasındaki yabancı sermayeler İstanbul ve İzmir'deydi. O günlerde çıkarılan başlıca maden üretimi, krom hariç tekel niteliği taşıyan şirketlerin ellerindeydi. Hatta bu şirketlerin üretimi toplam üretime eşit haldedir. Zira ülke üretimi olarak da onların üretimleri verilmiştir. Bu dönemde kömür, bakır, simli kurşun ve boraks madenlerinin işletimi tamamen yabancılardaydı.

1921 yılında ülkedeki 1298 maden imtiyazının ancak 259'u devlete, diğerleri ise yabancılara aittir. Bu imtiyazlar Anadolu'da gelirin olduğu yerlerde çoğunlukla yabancılara aittir. Buna göre her yerde yabancılar devletten daha fazla imtiyaz sahibidir. Bu durum düşünüldüğünde niçin Osmanlı Devleti'ne son verilmek istendiği ve Sevr Barış Antlaşması ile niçin Türkleri belirli bölgelere doğru yönlendirdikleri açıkça anlaşılmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Osmanlı döneminde kazandıkları ayrıcalıkları

sürdüren birkaç yabancı şirket Zonguldak'ta kömür, Batı Anadolu'da krom,

kömür, zımpara, cıva, kurşun, kükürt ve boraks yataklarını işletiyordu.

Yabancı sermayenin bu egemenliği 1930'ların başına değin sürdü. Bu da

Osmanlı devrinde maden ve maden işletmeciliğine gereken önemin

verilmediğini göstermektedir.

Sonuç olarak Osmanlı'da madencilik alanındaki yasal düzenlemeler sürekli

olarak yabancıların isteklerine göre değiştirilmiştir. Devletin yerli sermayeyi

destekleme, maden gelirlerini vergilendirme ve maden dış satımını sınırlama

konusundaki girişimleri genellikle başarısız olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde Kamu İşletmeciliği

Osmanlı'da ilk devlet işletmeleri askeri ihtiyaçları karşılamak için

kurulmuştur. Tophane'nin yanı sıra baruthaneler ve tersaneler bunların en

önemlilerindendir. Bu işletmeler dönemin koşullarına göre büyük

işletmelerdir.

Devletin ekonomik yaşama üretici olarak katılması;
—1810 da askeri ayakkabı, palaska, fişeklik üreten Beykoz Teçhizat-ı

Askeriye,
—1834 - 1835'te çuha, fes, battaniye üreten Feshane ve İzmit'te de çuha,

asker elbiseliği üretimi
—1845'te kadife, ipekli kumaş, saten üreten Hereke
—1850 de Bakırköy pamuklu dokuma,

—1892 yıldız çini eşya

fabrikalarının kurulup işletmeye açılması ile olmuştur.

Devlet, deniz işletmeciliği alanında 1843 yılında Fevaid-i Osmaniye isimli bir

teşebbüs kurmuş; bankacılık alanında da 1863'de Ziraat Bankası'nın temeli

olan Memleket Sandıkları ile Emniyet Sandığı'nı kurarak ilk ulusal bankaları

oluşturmuştur.

Bunların yanına 1848 yılında işletmeye açılan, bir süre Hazine-i Hassa

tarafından yönetilen Ereğli-Zonguldak kömür madenleri işletmeleri

eklenebilir. Bu işletme 1936'da devletleştirilmiştir.

Osmanlı Devleti döneminde kurulan kamu iktisadi teşebbüsleri, devletin mal

ve hizmet üreticisi olarak ekonomik hayata karışmasının düzensiz ve belirli bir

görüş ve sistemden yoksun olmasının yanı sıra, sermaye yetersizliği ve yoğun

dış rekabet nedeniyle gelişme gösterememiş, ekonomik yapıyı

etkileyebilecek, değiştirebilecek bir güç oluşturmamıştır.

Kaynakça:
Hüseyin Şahin - ATATÜRK DÖNEMİNDE SANAYİLEŞME VE KARABÜK DEMİR-ÇELİK İŞLETMELERİ
Karaelmas Üniversitesi, Karabük Teknik Eğitim Fakültesi, Zonguldak. Ekim 2003 Cilt:11 No:2
Kastamonu Eğitim Dergisi

-Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımları - **Sadettin Doğanyığıt / Sayıştay Denetçisi**

-**Yalçın Acar** - Tarihsel Açıdan Türkiye Ekonomisi ve İzlenen İktisat Politikaları (1923-1963), Bursa 1991.

-**Şevket Pamuk** - Osmanlı-Türkiye İktisadi Tarihi 1500-1914

-**Şevket Pamuk** - Osmanlı Ekonomisi ve Dünya Kapitalizmi

-**Hüseyin Şahin**, Türkiye Ekonomisi

-www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/osmanli-devletinde-tarim.html [2]

-**Murat Şeker** - C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 8

-**Prof. Dr. Asım Erdilek** - Case Western Reserve Üniversitesi Cleveland - ABD

-**İsmail Yıldırım** - ONDOKUZUNCU YÜZYIL OSMANLI EKONOMİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
(1838-1918) Fırat University Journal of Social Science Cilt: 11 Sayı: 2

-Ahmet **KARTALKANAT** - OSMANLILARDA MADENCİLİKLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER VE
MADENCİLİK POLİTİKASI - MTA Genel Müdürlüğü, Maden Etüd Dairesi/ ANKARA

-**Dr. Murat Baskıcı**: OSMANLI TARIMINDA MAKİNELEŞME: 1870-1914 / Ankara Üniversitesi Siyasal
Bilgiler Fakültesi

İhsan SEFERihsan.sefer@politikadergisi.com [3]

Yorumlar

- [E-Dergi Yazıları](#) [4]
- [Ekonomi - Finans](#) [5]
- [Tarih](#) [6]

Kaynak URL (11/05/2024 - 17:34 tarihinde yazdırıldı):<https://www.politikadergisi.com/makale/osmanli-devleti%E2%80%99nin-18-ve-19-yy%E2%80%99lar-arasi-ekonomik-girisimlerinde-yabanci-sermayenin-etkisi>**Bağlantılar:**

- [1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/ihsan-sefer>
- [2] <http://www.ekodialog.com/Turkiye-iktisat-tarihi/osmanli-devletinde-tarim.html>
- [3] <mailto:ihsan.sefer@politikadergisi.com>
- [4] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/e-dergi-yazilari>
- [5] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ekonomi-finans>
- [6] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>